

PARKI OBWODNICOWE JAKO SPOSÓB WYKORZYSTANIA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ POZOSTAŁEJ PO MURACH OBRONNYCH. GENEZA I CHARAKTERYSTYKA NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH MIAST EUROPEJSKICH.

RING PARKS AS THE WAY OF USE THE CITY SPACE IN CITY LEFT AFTER DISMANTLING OF DEFENSIVE WALLS. ORIGINS AND CHARACTERISTICS OF THE EXAMPLE OF THREE EUROPEAN CITIES.

Marta Urbańczyk

Mgr inż. arch. krajobrazu

Semmel-Rock Stein+Design
Londyn-Warszawa

STRESZCZENIE

Parki obwodnicowe w postaci plant to charakterystyczny rodzaj zieleni założony na wolnej przestrzeni miejskiej pozostałej po wyburzeniu dawnych fortyfikacji pozbawionych dzisiaj swojej funkcji. Ten sposób zagospodarowania pozwolił uniknąć nadmiernej urbanizacji i podwyższył znacznie standard życia mieszkańców wielu europejskich miast.

Słowa kluczowe: Parki obwodnicowe, Wiedeń, Münster, Kraków, Pszczyna.

ABSTRACT

Ring parks in the form of a distinctive type of garden found in green urban space remaining after the demolition of the old fortifications, now deprived of its function. This way of development helped to avoid any excessive urbanization and increased standard of living in many European cities.

Key words: Ring parks, Münster, Cracow, Pless.

1. MIASTA ŚREDNIOWIECZNE I OTACZAJĄCE JE FORTYFIKACJE

Jednym z głównych czynników determinujących formę miast średniowiecznych, kształtowanych w wiekach XII-XV, była warowność¹. Skupiska niewielkiej liczby mieszkańców, wspierających się wzajemnie w celach obrony, uprawy roli na okolicznych polach, dla prowadzenia handlu i rozwoju rzemiosł przeciwstawiały się otaczającej przyrodzie i trudnym warunkom politycznym, jakie cechowały ówczesny stan cywilizacji europejskiej².

Poprzez mury obronne, wzmocnione wieżami i bastionami, nastąpiło architektoniczne i urbanistyczne zamknięcie miasta na otaczający krajobraz, a życie mieszkańców skupiło się wewnątrz grodów (Rys.1). Jeśli wewnątrz brakowało miejsca, wytyczano nowe miasto – nawet w bezpośrednim sąsiedztwie starego³.

Ryc. 1. Plan miasta Münster 1636. Źródło: Stadt Münster
Fig. 1. City Map of Münster 1636. Source: Stadt Münster

W dobie renesansu odziedziczone po średniowieczu fortyfikacje stały się coraz mniej przydatne wobec rozwoju artylerii, a także za ciasne, aby pomieścić rosnącą liczbę ludności miejskiej. Istniejące miasta były gwałtownie krytykowane⁴, a przestrzeń poza murami coraz intensywniej zagospodarowywana.

W czasach baroku planowanie przestrzeni cechowała dominacja czynnika kompozycji oraz powiększenie zakresu terytorialnego przedsięwzięć. Zostały otwarte nowe szlaki komunikacyjne, dawne mury obronne zostały przebite, a przedmieścia stały się dzielnicami miast⁵.

Kolejne stulecia i rozwój cywilizacji europejskiej poprzez nadmierną urbanizację oraz zanik naturalnych enklaw – w tym terenów zielonych – w rozwoju przestrzennym miasta znacznie obniżyły standard życia mieszkańców. W rezultacie rozpoczęto poszukiwania sposobów poprawy stanu miast.

¹ Tolwiński T., *Urbanistyka, Tom I*. Trzaska, Evert, Michalski, Warszawa, 1948, s.15

² *Ibid.*, s. 60

³ Böhm A., *Architektura krajobrazu. Jej początki i rozwój*, Kraków 1994, s. 19

⁴ Böhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*. Kraków 2006, s. 27

⁵ *Ibid.*, s. 32

2. PARKI PIERŚCIENIOWE JAKO WYPEŁNIENIE LUKI PO MURACH OBRONNYCH

W miastach tworzone coraz więcej parków publicznych łącząc je w systemy zieleni. Wprowadzenie do większych miejscowości potężnego kompleksu zieleni miało dać radość obcowania z naturą i stworzyć strefę wypoczynkową dla mieszkańców.

Układ przestrzenny oraz lokalizacja terenów fortyfikacji miejskiej czyniła je najbardziej dogodnym miejscem na stworzenie miejskiego systemu zieleni rekreacyjnej. Publiczny charakter takich założeń wpływał na ich zróżnicowany, często nowy, program funkcjonalny. Obok ogrodów botanicznych, zoologicznych pojawiają się tereny wystawowe, sportowe, skanseny, ogrody rozrywkowe, ogrody zabaw dla dzieci, a nawet ogrody terapeutyczne⁶.

Parki obwodnicowe – tworzone w przestrzeni pozostałej po zburzeniu murów obronnych miasta - zaczęły pełnić rolę miejskich parków, a jednocześnie stworzyły zielony pierścień wokół starówki, pozwoliły scalić historyczne centrum z sąsiednimi dzielnicami i zmienić charakter miasta z zamkniętego w otwarty. Parki obwodnicowe symbolicznie zaznaczyły dawną granicę, jednocześnie podnosząc poziom estetyki i standard życia mieszkańców. Zapobiegały zbyt intensywnej zabudowie, poszerzały obszar terenów zielonych, a z biegiem czasu zaczęły pełnić nowe funkcje, albowiem stały się atrakcją turystyczną i ożywiały kulturalnie miasta.

Idea budowy zieleńców w miejscu dawnych murów obronnych była charakterystyczna dla wielu miast „Starego Kontynentu”. Planty pojawiły się zarówno w krajach Europy Zachodniej, jak i Centralnej, na stałe zmieniając oblicze i wizerunek olbrzymich metropolii i mniejszych miejscowości. Wpisały się między innymi w krajobraz stolicy Austrii – Wiednia, a także stały się ważnym punktem na planach mniejszych miejscowości niemieckich, czego przykładem są Münster i Soest. Parki pierścieniowe założone zostały także w Polsce, między innymi w Krakowie oraz Kaliszu.

3. PLANTY NA PRZYKŁADZIE TRZECH WYBRANYCH MIAST EUROPEJSKICH: WIEDNIA, MÜNSTER, KRAKOWA

Problem zagęszczania się dzielnic centralnych w wyniku ograniczenia miasta murami obronnymi pojawił się w stolicy Austrii w XIX wieku. Z potrzeby gwałtownie rozrastającego się miasta fortyfikacje zostały zburzone, a cesarz Franciszek Józef I nakazał budowę reprezentacyjnej alei. Szeroki pas terenu o długości czterech kilometrów obejmujący pierścieniem stary Wiedeń, zajmowany dotąd przez umocnienia bastionowe ziemne i esplanady, został wykorzystany pod budowę nowego centrum miejskiego o charakterystycznej pierścieniowej formie. Głównymi arteriami stały się: reprezentacyjny pierścień wewnętrzny - właściwa Ringstraße - oraz węższy pierścień zewnętrzny - Lastenstraße - przeznaczony zasadniczo dla ruchu towarowego. Wzdłuż Ringu mającego charakter bulwaru, ujętego czterema lub pięcioma rzędami drzew oraz wzdłuż rzeczki Wiedenki, po obu stronach w latach 1857-1865 powstały gmachy użyteczności publicznej jak nowy ratusz, parlament, opera, teatr zamkowy, Akademia Sztuk Pięknych, Muzeum Historii Sztuki, kościół Wotywny, uniwersytet, kilka ministerstw oraz miejskie parki stanowiące oddzielne obiekty lub towarzyszące okazałym budowlom. Najstarszy w tym zespole, ozdobiony licznymi pomnikami Park Ludowy (Volkspark) założony został w latach 1819-1923, a następnie powiększony do powierzchni 4,7 ha. Pierwszy park publiczny w stolicy Austrii to Park Miejski (Stadtspark), który został otwarty w 1862 roku na terenie o powierzchni 6,9 ha, z przepływającą przez środek założenia rzeką Wiedenką, stawami wraz z ogrodem zabaw dla dzieci, pawilonem kuracyjnym i pomnikiem Johanna Straussa. Park Ratuszowy (Rathauspark) o powierzchni 4 ha, który jest usytuowany pomiędzy gmachami ratusza, uniwersytetu i parlamentu, utworzony został w 1885 roku. Ostatni z parków, Park Zamkowy (Burgpark) o powierzchni 16,3 ha z pomnikami Mozarta i Franciszka I. Wszyst-

⁶ Böhm A., *Architektura krajobrazu. Op. cit.*, s. 102-103

kie tworzą poszczególne ogniwa tego szczególnego, będącego dzisiaj główną atrakcją turystyczną miasta, zespołu urbanistyczno-ogrodowego⁷.

Promenada w Münster (ryc. 3.) w Niemczech jest jednym z najważniejszych zabytków miasta. Ciągnie się na długości około 4,5 km i tworzy zielony pierścień wokół centrum, wyraźnie oddzielając stare miasto od sąsiednich dzielnic.

Ryc. 2. Wiedeń, 1833 r. Źródło: il. Society for the Diffusion of Useful Knowledge (Great Britain)

Fig. 2. Vienna 1833 r. Source: Society for the Diffusion of Useful Knowledge (Great Britain)

Ryc. 3. Münster – widok z lotu ptaka 1928. Źródło: Stadt Münster

Fig. 3. Münster - bird's eye view 1928. Source: Stadt Münster

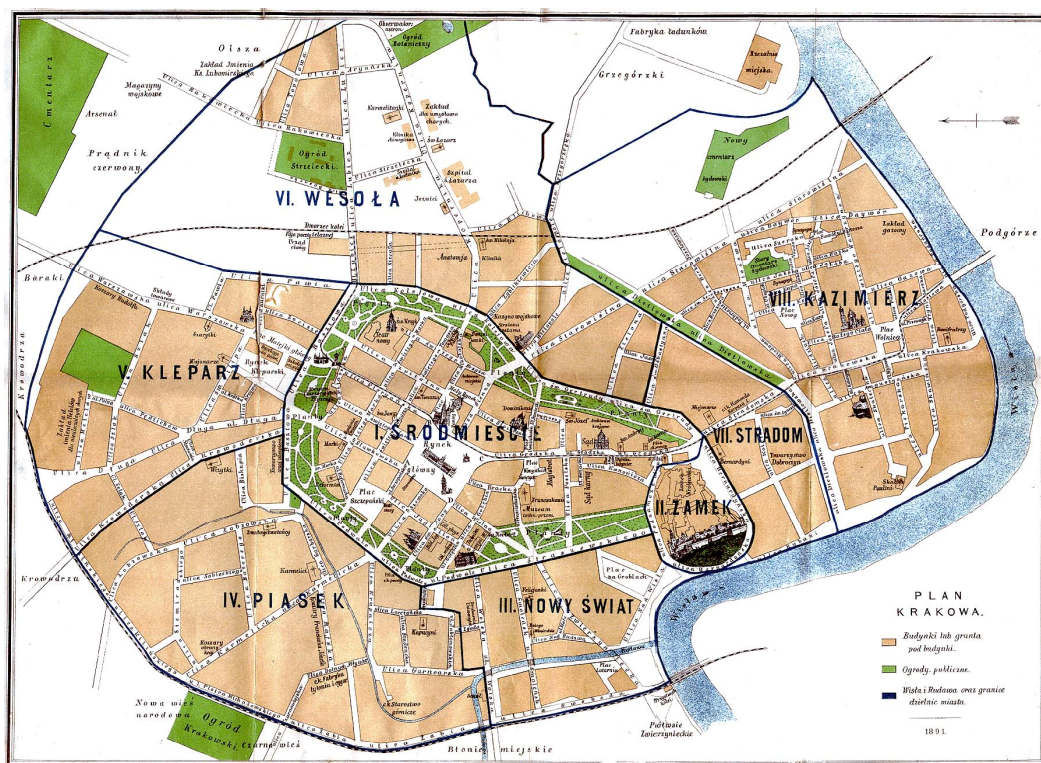
⁷ Majdecki L., *Historia ogrodów. Przemiany, formy i konserwacja*, Warszawa 1981, PWN, str. 694-697

Pas zieleni powstał w połowie XVII wieku po zakończeniu wojny siedmioletniej. Wówczas nastąpiło osłabienie władzy kościelnej i wzmocnienie władzy świeckiej w mieście. To spowodowało nie tylko reorientację ustrojową, ale i przestrzenną miasta. Wyburzono wszystkie fortyfikacje poza jedną linią murów, jedną fosą, jedną wieżą i jednym barbakanem. Na dawnej koronie murów została założona promenada. Przedsięwzięcie charakteryzowało się wielkim rozmachem i profesjonalizmem. Przemiany z średniowieczno-barokowej fortecy w późnobarokowe-klasycystyczne otwarte miasto dokonał niemiecki architekt Johan Conrad Schaun. Promenada przybrała formę symetrycznego układu trzech równoległych pasm służących komunikacji – środkiem szerokiego dla powozów oraz dwóch węższych po bokach dla ruchu pieszego. Na zewnątrz i pomiędzy pasami nasadzono szpaler srebrnych lip. Jako punktowe grupy drzew i w roli samotników-akcentów nasadzono rozłożyste platany. W roku 1770 kronikarze odnotowali ukończenie prac i zamknięcie pierścienia promenadowego. Pozostałość po wybudowanej z nakazu władzy biskupiej w 1660 roku gigantycznej, gwiaździstej cytadeli została przekształcona w założenie rezydencjonalne, z zamkiem od strony miasta oraz ogrodem botanicznym pośrodku. W kolejnych latach zostały usunięte resztki ruin w postaci wieży i baszt. Bramy, obiekty średniowieczne oraz barokowe przebudowane zostały w duchu klasycystycznym. Nastąpiła również przemiana towarzyszących promenadzie założeń ogrodowych z barokowych i geometrycznych w swobodne, inspirowane parkami angielskimi. Po 1871 roku przeprowadzono kolejne inwestycje, między innymi prace ziemne, w czasie których odkryto znakomite gotyckie rzeźby oraz przebudowano - w nieestetyczną wieżę ciśnień - jedyną ocalałą wieżę średniowieczną Buddenturm, a towarzyszący jej barbakan Zwinger zaadaptowano na więzienie. W czasie 20-lecia międzywojennego przy ujściu rzeki Aa powstało jezioro Aasee, którego czoło – urządzone jako piknikowa łąka - przylega do promenady. Przestrzeń ta stała się prestiżowym i ulubionym miejscem dla mieszkańców i przybyszów, w szczególności studentów. Bombardowania alianckie w czasie II wojny światowej zniszczyły 90 % substancji Starego Miasta zawartej w obrębie promenady. Po ustaniu działań wojennych natychmiast podjęto akcję porządkowania i odbudowy. Od 1950 równocześnie z rewaloryzacją części parkowej nastąpiła sanacja i upiększenie oficyn prywatnych posesji przylegających do promenady. W latach pięćdziesiątych oraz sześćdziesiątych narastała popularność biernych form wypoczynku takich jak spacerowanie, piknikowanie oraz opalanie się, zwłaszcza przy jeziorze Aasee. Z czasem rozwinęła się rekreacja czynna w formie jazdy rowerami, joggingu oraz sportów wodnych. Od 1977 roku w Munster odbywa się co dziesięć lat Międzynarodowa Konferencja Rzeźby, na którą tradycyjnie zaprasza się stu wybitnych twórców. Podczas pierwszej konferencji awangardowy Claes Thure Oldenburg postawił na łące piknikowej u nasady jeziora grupę parometrowej wielkości kul betonowych Giant Pool Balls. Wpisały się one na stałe w pejzaż miasta, stanowiąc pomost między tradycją a nowoczesnością⁸.

Na linii dzisiejszych plant wznosiły się w dawnych wiekach obronne mury Krakowa, które podwójnym pierścieniem opasywały miasto. Wzdłuż murów rozciągały się szerokim pasem wały i rowy (fosy). Przestrzeń ta była prawie niedostępna i bagnista. W 1806 roku cesarz nakazał zburzyć stare mury fortyfikacyjne. Rozbiórka ciągnęła się latami aż do 1815 roku. Część murów zlokalizowaną pomiędzy ulicą Sławkowską, a Szpitalną wraz z basztami, bramą Floriańską i rondlem pozostawiono. W 1820 Senat Rządzący przedstawił wniosek o „urządzenie ogrodów naokoło miasta w miejscu dawnych fortyfikacji”. W następnym roku powstał projekt, a w ciągu kolejnych dziesięciu lat etapami powstawały planty. Najpierw splantowano teren, potem obsadzono drzewami, założono trawniki, oddzielono planty od ulicy za pomocą barier i żywopłotów. W miejscu fortyfikacji wyrósł nowy pierścień murów zieleni otaczając stare miasto królewskie⁹ o łącznej długości ponad 3 km.

⁸ Kosiński W., *Promenada w Münster. Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*. Komitet Architektury i Urbanistyki, Wrocław 2000, s. 67--80

⁹ Klein F., *Planty krakowskie*, Towarzystwo Ochrony Piękności Miasta i Okolicy, Kraków 1914, s. 18

Ryc. 4. Kraków 1891. Źródło: *Kraków pod względem lekarsko-przyrodniczym* J. Rostafińskiego, Kraków 1900 r.
Fig. 4. Cracow 1891. Source: *Kraków pod względem lekarsko-przyrodniczym* J. Rostafińskiego, Cracow 1900 r.

W kolejnych latach wytyczono nowe chodniki, miejsca na rabaty, zakładano trawniki, sadzono drzewa, wzdłuż alei parkowych z nasadzeniami kasztanowców, klonów, lip, a także jesionów, urządzono miejsca wypoczynkowe, zbudowano altany i kioski, wzniesiono wiele pomników¹⁰. Na pamiątkę dawnego poziomu zostawiono dwa niepodwyższone miejsca i utworzono z nich kotlinę koła małego i wielkiego. W pierwszej zostawiono wielki wiąz, tzw. „drzewo wolności”. W kotlinie koła wielkiego znajduje się dzisiaj pomnik Straszewskiego. Prace związane z powstaniem plant zostały ukończone jedynie pozornie. W kolejnych latach sukcesywnie powiększano teren zielonego pierścienia, zwiększono ilość kamiennych ławek, z których do dzisiejszego dnia ocalała tylko jedna, zlokalizowana obok kawiarni Janikowskiego. Z biegiem czasu planty zyskiwały na popularności. Zaczęły odgrywać coraz większą rolę w życiu społecznym. Nie służyły już tylko spacerom, ale brały udział we wszystkich uroczystościach narodowych, były organizowane tu koncerty i zabawy ogrodowe. Dla poprawienia mikroklimatu krakowskich plant założono sadzawki i fontanny. Pojawiła się także mała architektura w postaci ławek. W tym miejscu należy wspomnieć nazwisko Feliksa Radwańskiego, który był głównym inicjatorem założenia Plant w Krakowie.

4. PLANTY JAKO KRAJOBRAZ NARRACYJNY NA PRZYKŁADZIE PROJEKTU PARKU DAISY W PSZCZYNIE

Podobny dylemat związany z zagospodarowaniem wolnej przestrzeni po wyburzeniu dawnych fortyfikacji dotyczy Pszczyny, niewielkiego miasta w województwie śląskim, położonego między aglomeracją katowicką i Beskidami. Działanie niezbędne dla zachowania atrakcji turystycznej przewidują dalszą ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych, w

¹⁰ Majdecki L., *Historia ogrodów, tom II, Zmiany i uzupełnienia* Anna Majdecka-Strzeżek, PWN Warszawa 2008, str. 365

tym zachowanie cennego układu urbanistycznego oraz podkreślenie jego istoty. Ważną rolę odgrywa tu spójność założenia pałacowo-parkowego i Starego Miasta.

Ryc. 5. Park Disy – Projekt zagospodarowania terenu pszczyńskich plant. W Źródło: il. autor

Fig. 5. Daisy Park – the project of the spatial development of the terrain of South Planty Park in Pszczyna. Source: il. author

Negatywne przemiany prowadzą do zaburzenia klarowności postaci krajobrazowo-urbanistycznej miasta, odgrywającej tak wielką rolę w procesie aktywizacji turystycznej. Harmonijna postać stanowi ważną zachętę dla turystów podejmujących decyzję odwiedzenia miasteczka, oprócz czynników racjonalnych, takich jak komfort użytkowy, ceny, zdrowotność, względy ekologiczne. W aktywizacji turystycznej ważną rolę winno odgrywać jej akcentowanie. Ważne jest *primum non nocere*, nie dopuszczać do przedsięwzięć, które mogłyby harmonijną postać zaburzyć.¹¹

Utworzenie dodatkowego parku wyznaczającego południową granicę miasta w postaci pszczyńskich plant daje szansę poprawienia struktury przestrzennej, wyeliminowania stref parkingowych ze ścisłego centrum, zaakcentowania w przestrzeni historycznej starówki, tworząc razem z istniejącymi już parkami zielony pierścień wokół najstarszej części miasta. Zaakcentowana w ten sposób zyskałaby na atrakcyjności, a jej granice zostałyby wyraźnie zaznaczone.

Koncepcją zagospodarowania miasta, która mogłaby rozwiązać tę kwestię, jest nowy (2007) projekt¹² plant imienia księżnej Daisy, która jest nierozłączną postacią Pszczyny XIX wieku i wspaniale nawiązuje do bogatej historii Ziemi Pszczyńskiej. Ogrody księżnej miałyby szansę stać się cennym zespołem reprezentującym typ turystyki kulturowej, edukacyjnej i sentymentalnej. Próba połączenia pasa zieleni z przebiegiem życia księżnej daje możliwość stworzenia w Pszczynie krajobrazu narracyjnego, opowiadającego historię Daisy. To nowoczesne założenie pozwoliłoby ukazać społeczności lokalnej, że zieleni

¹¹ Kosiński W., *Aktywizacja turystyczna małych miast. Aspekty architektoniczno-krajobrazowe*, Monografia, 269. Politechnika Krakowska, Kraków 2000, str. 155

¹² Urbańczyk M., *Planty południowe – Park Daisy jako uzupełnienie zielonego pierścienia Pszczyny*. Przestrzeń i Forma, nr 13, Sfera, Szczecin 2010

miejska ma szansę być czymś więcej niż tylko nic nieznaczącym układem kwiatów, roślin i małych form architektonicznych. Park Daisy w postaci plant okalających starówkę może mieć znaczenie symboliczne i edukacyjne.

Park Daisy w postaci plant ma szansę wprowadzić spore ożywienie kulturowe do miasta, spowodować wzrost atrakcyjności Pszczyny. Jest ciekawym sposobem na zagospodarowanie zaniedbanych terenów, podniesienie jakości życia mieszkańców i potencjalnym miejscem rekreacji i wypoczynku. Wzorem wielu miast Europy Zachodniej uczytelnia historyczną myśl przestrzenną miasta i tworzy zielony pierścień wokół starówki. Posiada także walory modelowe, mogące inspirować architektoniczno-krajobrazowe ożywienie i dowartościowanie innych zaniedbanych miast historycznych i zabytkowych.

5. PODSUMOWANIE, WNIOSKI

Jak pokazują opisy Wiednia, Munster oraz Krakowa, parki pierścieniowe stają się nie tylko rozwiązaniem wyodrębniającym starą część miast, ale także wabiącą mieszkańców i turystów atrakcją. Przykład projektu Parku Daisy w Pszczynie obrazuje, że budowa parków obwodnicowych możliwa jest również w wiele lat po wyburzeniu murów obronnych i może znacząco wpłynąć na standard życia mieszkańców oraz postrzeganie miejscowości przez osoby ją odwiedzające.

RING PARKS AS THE WAY OF USE THE CITY SPACE IN CITY LEFT AFTER DISMANTLING OF DEFENSIVE WALLS. ORIGINS AND CHARACTERISTICS OF THE EXAMPLE OF THREE EUROPEAN CITIES.

1. MEDIEVAL TOWNS AND SURROUNDING FORTIFICATIONS.

One of the the main factors, which determined the form of medieval towns in XII-XV ages was fortification¹³. Concentrations of a small number of people supporting each other in defense, in farming the surrounding fields, in the development of trade and crafts were in the opposition to the surrounding nature and the difficult political conditions that characterized the state of European civilization.¹⁴

Because of the city walls, fortified with towers and bastions, the architectural and urban planning of the city was closed to the landscape and lives of the inhabitants concentrated within towns (Fig. 1). If there wasn't enough space inside, a new city was founded - even in the immediate vicinity¹⁵.

During the Renaissance, medieval fortifications were becoming less useful to the development of artillery, and also too small to accommodate the growing number of urban population. Existing cities were violently criticized¹⁶, and the space outside the walls were increasingly managed.

¹³ Tołwiński T., *Urbanistyka*, tom I, s.15

¹⁴ *Ibid.*, s. 60

¹⁵ Böhm A., *Architektura krajobrazu. Jej początki i rozwój*, Kraków 1994, s. 19

¹⁶ Böhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*. Kraków 2006, s. 27

During the Baroque period was characterized by the dominance of space planning factor composition and geographical extension of the project. New routes were opened, the old city walls were broken, and the suburbs became urban districts¹⁷.

In next centuries characterized by the development of European civilization standard of living was significantly reduced by excessive urbanization and decline of natural enclaves - including green areas. As the result, people began to search the ways of cities improvement.

2. RING PARKS AS THE FULFILLMENT OF THE SPACE FOLLOWING THE DEMOLITION OF THE FORTIFICATIONS.

More public parks were created in the cities and combined in green systems. Placing huge complex of green in big towns was intended to give joy of communing with nature and create seating area for town residents. The spatial arrangement and location of areas of urban fortifications made them the most convenient place to create a system of urban recreational green. The public character of such assumptions affect their diverse, often new functional purpose, e.g. botanical and zoological gardens, exhibition spaces, sports areas, heritage parks, playgrounds for children and even therapeutic gardens¹⁸.

Ring parks – founded after destroying the city walls - used to be urban park and created a green ring around the old town. They allowed to merge the historical center with neighboring districts and changed the character of the cities from a closed to an open ones. Ring parks symbolically marked the former border, and also raised the level of aesthetics and standard of living at the same time. They prevent excessive development intensity, expanded the area of green and began to fulfill the new features. At the end they became a touristic attraction and culturally enlivened the city.

The idea of building green spaces in place of the old city walls was characteristic for many cities of Europe. Planty appeared in the countries of Western and Central Europe, permanently changing image of huge cities and smaller towns. They appeared into the landscape of the Austrian capital - Vienna, and became an important point in the planning of small towns in Germany (e.g. Münster and Soest). They were also founded in Poland, i.a. Cracow and Kalisz.

3. PLANTY IN SELECTED EUROPEAN CITIES: VIENNA, MUNSTER, CRACOW.

Issue of densification the central districts of the city by restricting the walls appeared in the Austrian capital in the nineteenth century. With the rapidly growing needs of the city fortifications were demolished, and the Emperor Franz Joseph I ordered to build a representative avenue. A wide strip of land, four kilometers long, including the ring of old Vienna, previously occupied by fortifications, was used for the construction of a new urban center with a characteristic ring shape.

The main arteries have become: representative inner ring – Ringstraße – and narrower outer ring - Lastenstraße - designed primarily for freight traffic. Along the Ring, having the character of the Boulevard, surrounded by four or five rows of trees and the Wien river, on both sides, in 1857-1865 some public buildings were built, such as: the new city hall, the parliament, the opera house, the theatre, the castle, Academy of Fine Arts, Museum of Fine Arts, Votive Church, the university, several ministry buildings and municipal parks. They were separate or adjacent to impressive buildings.

The oldest in this group, adorned with numerous monuments, The People's Park (Volkspark) was founded in the years 1819 to 1923 and had 4.7 ha. The first public park in the Austrian capital is a The City Park (Stadtpark), which was opened in 1862 in an

---

¹⁷ *Ibid.*, s. 32

¹⁸ Böhm A., *Architektura krajobrazu. Jej początki i rozwój*, Kraków 1994, s. 102-103

area of 6.9 ha, with flowing through the middle of the park the Wien river, ponds and a garden playground, the pavilion and the Johann Strauss monument.

City Hall Park (Rathauspark) with an area of 4 hectares, which is located between buildings of the City Hall, the university and the parliament, was founded in 1885. The another park is Castle Park (Burgpark) with statues of Mozart and Franz I. It has an area of 16.3 hectares. All of them creates the individual cells of this special urban-garden unit, which is today a major tourist attraction of the city.¹⁹

The promenade in Münster (Fig. 3), in Germany is one of the most important monuments of the city. It stretches over a length of about 4.5 km and forms a green ring around the center, clearly separating the old town from the neighboring districts.

Green zone was founded in the mid-seventeenth century, after the Seven Years' War. The church authority was weakening and the secular power was getting stronger in the town. This resulted in not only the reorientation of the political system, but also the spatial city. All the fortifications beyond one line of walls was demolished. The Promenade was founded on the old line of walls. The project was characterized by great vigor and professionalism. Transformation the closed city to an open one was made by a German architect Johann Conrad Schaub. The promenade took the form of a symmetric system of three parallel strips for communication - a broad central zone for coaches and two narrower sides for pedestrians. On the outside, and between the line a row of silver trees were planted.

In 1770 the chroniclers noted the completion of the work and ring closure of the promenade. The area remaining after built to the order of episcopal authority in 1660, a huge star-shaped citadel was transformed into a residential premise with the castle from the side of the city and botanical gardens in the middle. In subsequent years the rest of the ruins were removed.

Gates, medieval and baroque buildings were rebuilt in the spirit of classicism. There was also the transformation from the baroque garden complexes into forms inspired by the English parks. After 1871, new investments were made, including earthworks, during which the great Gothic sculptures were discovered and the only one surviving medieval tower Buddenturm was rebuilt into a unsightly water tower and the Barbican Zwinger were adapted to a prison.

During the 20-year interwar at the mouth of the river Aa was created Aasee lake, furnished as a picnic meadow - abut to the promenade. This space has become a prestigious and popular spot for residents and visitors, especially students. Allied bombing during World War II destroyed 90% of the old town surrounded by the promenade. After the cessation of hostilities the action to sorting and recovery was taken immediately.

In the fifties and sixties passive forms of recreation such as walking, picnicking and sunbathing, especially near the lake Aasee, became popular. Next years active recreation such as riding bikes, jogging and water sports appeared.

Since 1977, every ten years, International Sculpture Conference takes place in Münster. During the first one Claes Thure Oldenburg placed in the meadow picnic a group of Giant Pool Balls, that creates a bridge between tradition and modernity²⁰.

On the space of present plant in the past centuries there were fortified city walls, which surrounded the city by a double ring. This space was almost inaccessible and swampy. In 1806 the emperor ordered to tear down the old walls of the fortification. The demolition

¹⁹ Majdecki L., *Historia ogrodów. Przemiany, formy i konserwacja*, Warszawa 1981, PWN, str. 694-697

²⁰ Kosiński W., *Promenada w Münster. Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, Wrocław 1999, T. 44, z. 1-2, s. 67-80

continued for years until 1815. Some of the walls, located between the street Sławkowska and Szpitalna, with the towers and Florian's Gate and pan were left.

In 1820 the Senate presented a request for "a device of gardens around the city on the former fortifications". The project was ready after a year. Planty were formed in phases after next ten years. First of all trees were planted, then lawns were created. Planty was separated from the street by barriers and hedges. New ring of walls of greenery surrounding the old royal city²¹ with a total length of over 3 km grew in the place of fortifications.

In subsequent years, there were drawn new sidewalks, space for rebates. New trees were planted, lawns were created, recreational space arose. There were built huts and kiosks and many monuments²². Work related to the establishment of plant were completed only seemingly.

The area of the green ring was enlarged, the number of stone benches was increased. To this day only one survived, located next to the cafe Janikowski. The Planty gained in popularity. Planty started to fulfill an increasing role in social life. They didn't serve only walks, but participated in all the national celebrations, there were organized concerts and garden plays. To improve the microclimate of pools and fountains was established. There was also a small architecture in the form of new benches.

4. PLANTY AS A NARRATIVE LANDSCAPE ON THE EXAMPLE OF DAISY PARK IN PSZCZYNA.

A similar dilemma with the development of free space after the demolition of the old fortifications concerns Pszczyna, small town in Silesia, situated between a complex and industrial agglomeration of Katowice and Beskidy Mountains. Action needed to preserve the tourist attractions provide further protection of natural and cultural values, including the preservation of valuable urban system and to highlight its essence. An important role is played by the coherence of the palace and park and the Old Town.

Negative changes disrupt the clarity of the landscape-urban character of the city which plays such an important role in the process of tourism promotion. Harmony besides reasonable factors like comfort, prices, health and ecology, is a factor encouraging tourist to visit the city. In the process of tourism promotion, harmony should have an essential role. *Primum non nocere* is crucial here. First, do not allow any action that would ruin harmony²³

The creation of additional park designating the southern border of the city in the form of planty of Pless provides an opportunity to improve the spatial structure, eliminate parking areas from the center, stress in the historic Old City area, creates together with the existing parks a green ring around the oldest part of town. Accentuated in this way would be more attractive, and its boundaries were clearly marked.

The idea for spatial development of Pszczyna, which could solve the issue, is a new (2007) project²⁴ of the Duchess Daisy Planty Park. Duchess Daisy is a characteristic figure of the 19th century Pszczyna, who meaningfully revokes rich history of the Pszczyna region. The Duchess' gardens may become a precious complex representing a type of cultural, educational and sentimental tourism

²¹ Klein F., *Planty krakowskie*, Towarzystwo ochrony piękności miasta i okolicy, Kraków 1914, s. 18

²² Majdecki L., zmiany i uzupełniania Anna Majdecka-Strzeżek, *Historia ogrodów tom II*, Warszawa 2008, PWN, str. 365

²³ W. Kosiński, *Aktywizacja turystyczna małych miast. Aspekty architektoniczno-krajobrazowe*, Monografia (Politechnika Krakowska) 269, Kraków 2000, str. 155

²⁴ Urbańczyk M., *Planty południowe – Park Daisy jako uzupełnienie zielonego pierścienia Pszczyny*. Przestrzeń i Forma, nr 13, Sfera, Szczecin 2010

An attempt to combine the green zone with the life of the Duchess allows to create a narrative landscape, telling the story of Daisy. This modern project may show to the local community that city verdure can be something more than an insignificant floral arrangement. Daisy Park as a Planty Park surrounding the old town can have a symbolic and educational meaning.

Daisy Planty Park has an opportunity to liven up the cultural life of the city and improve Pszczyna's attractiveness. It is an interesting solution for the neglected areas arrangement, life improvement in the neighborhood and creation of a potential recreation place. As in many other West European cities it implements the idea of the urban layout with green ring surrounding the old town. It owns model values which can inspire the architectural and landscape animation and encourage other historic, but neglected places.

5. SUMMARY

As shown by descriptions of Vienna, and Krakow Munster, ring parks become not only a solution to extract the old part of town, but also attracting locals and tourists attraction. Example of Daisy Park project in Pszczyna shows that the construction of ring parks is also possible in many year, after demolition of walls and can significantly affect the standard of living and the perception of the town by people visiting it.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Böhm A., *Architektura krajobrazu. Jej początki i rozwój*, Oficyna wydawnicza Rytm, Kraków 1994
- [2] Böhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*, Politechnika Krakowska, Kraków 2006
- [3] Klein F., *Planty Krakowskie*, Towarzystwo Ochrony Piękności Miasta i Okolicy, Kraków 1914
- [4] Kosiński W., *Aktywizacja turystyczna małych miast. Aspekty architektoniczno-krajobrazowe*, Monografia, 269. Politechnika Krakowska, Kraków 2000
- [5] Kosiński W., *Promenada w Münster. Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*. Komitet Architektury i Urbanistyki, Wrocław 2000
- [6] Majdecki L., *Historia ogrodów. Przemiany, formy i konserwacja*. PWN, Warszawa 1981
- [7] Majdecki L., *Historia ogrodów, tom II*, Zmiany i uzupełnienia Anna Majdecka-Strzeżek, PWN Warszawa 2008
- [8] Tolwiński T., *Urbanistyka, Tom I*. Trzaska, Evert, Michalski, Warszawa, 1948
- [9] Urbańczyk M., *Planty południowe – Park Daisy jako uzupełnienie zielonego pierścienia Pszczyny*. Przestrzeń i Forma, nr 13, Sfera, Szczecin 2010

O AUTORZE

Mgr Inż. Marta Urbańczyk, Absolwentka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, kierunek: Architektura Krajobrazu. Starsza projektantka w brytyjsko-polskiej korporacji ds. architektury krajobrazu Semmel-Rock Stein+Design.

AUTHOR'S NOTE

Marta Urbańczyk, Master of Science in Landcape Architecture, Cracow University of Technology, Faculty of Architecture, studies in field of Landscape Architecture. Senior designer within British- Polish landscape architecture corporation Semmel-Rock Stein+Design.